

КУЛТУРНО- ИСТОРИЈСКО НАСЛЕЂЕ ИВЕРСКИ ТУРИЗАМ ИВАЊИЦЕ

ТУРИСТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА ОПШТИНЕ ИВАЊИЦА
Фотографија: IMK Production
Графички дизајн: Стефан Лукић
Текст: Туристичка Организација општине Ивањица

КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКО НАСЛЕЂЕ ИВАЊИЦЕ

Општина Ивањица располаже значајним културно-историјским наслеђем (археолошким, споменичким, етнографским, амбијенталним...). Валоризоване у јединству са природним знаменитостима, чине огроман туристички потенцијал. Средњи век је оставил бројне споменике на подручју општине Ивањица. Из средњовековних манастирских повеља сазнаје се да је ивањичка област била у склопу Немањићке Рашке.

Трагови материјалне културе и подаци о другим активностима из доба антике прате се од III века н.е., а развој подручја, упркос таласима сеобе народа, готово континуирано све до краја VI века, до слома рановизантијске власти. Период до XII века, недовољно је истражен и материјални остаци се не могу са сигурношћу датирати, али постоји значајно културно-историјско наслеђе из тог периода и касније све до XIX века.

На овом подручју заступљене су све врсте непокретних културних добара: археолошка налазишта, надгробни споменици, некрополе, остаци цркава и капела, средњовековна утврђења, средњовековна рудишта, пећина и друга. Укупан број евидентираних потенцијалних културно-историјских добара износи преко 130. Међутим, број званично евидентираних, проглашених, нарочито категорисаних добара/споменика културе је релативно мали, а неки су наведени у овој публикацији.

Милоје Остојић
ТО општине Ивањица

ХАЦИ-ПРОДАНОВА ПЕЋИНА

Хаџи-Проданова пећина је добила име по Карађорђевом војводи који је у пећину склањао збегове. Налази се у долини Рашћанске реке, (па је због тога зову и „Рашћанска пећина“ - ранији назив „Шљепаја“), удаљена 7. километара од Ивањице на путу за Ључу на надморској висини око 600 метара. Испитана дужина пећине је око 400 метара и састоји се од два спрата. Доњи спрат поред главног има и два споредна канала. Улазни део пећине је ширине око 3 метра и завршава се сужењем иза кога се налазе простране дворане које су дугачке око 50 метара и широке око 15 метара. Десна страна ове дворане покривена је бигреним саливом и серијом плитких базенчића. У централном делу дворане налазе се дебели сталактити и сталагмити, а на странама моћни саливи као окамењени водопади. Дворана се завршава са два мања продора-процела. Горњи спрат почиње из дворане главног канала и испуњен је разноврсним накитом.

У Хаџи-Продановој пећини је, екипа студената на челу са професором Биолошког факултета Београдског универзитета др Божидаром Ђурчићем, пронаша 25 нових врста пећинских животиња (инсеката), које у свету, или нису познате или су ретке.

На иницијативу СО- Ивањица и Туристичке организације општине Ивањица приступило се уређењу пећине.

У периоду између 9 и 30 јуна 2003 године у организацији Завода за заштиту споменика културе из Краљева, а чије трошкове је сносила СО Ивањица, су спроведена заштитна археолошка ископавања у пећини. Истраживања су реализована у сарадњи Филозофског факултета (др Душан Михаиловић, доцент на Одјељењу за археологију) и Народног музеја у Београду, а у њима су учествовали и стручњаци Географског факултета у Београду, Историјског института у Београду као и студенти археологије из Београда.

ХАЦИ-ПРОДАНОВА
ПЕЋИНА

Камени Мост

За посетиоце Ивањице ог посебног интереса је камени мост на Јаворско – Драгачевском путу. Представља највећи једнолучни мост на Балкану, саграђен по принципу клинова, без везивног материјала. Градили су га италијански мајстори 1904-1906. године са ивањичким предузимачем благојем Луковићем од великих камених блокова. Још увек се користи за саобраћај и прелазак пешака. Последњих година забрањен је пролаз теретних возила, а у плану је да буде само пешачки, како би се сачувао.

Камени мост је највећи једнолучни мост на Балкану, грађен по принципу клинова, без везивног материјала, од тесаног камена са мајдана у Рашићима. Дужина лука који спаја две обале Моравице је 24 метра и сматра се најдужим једнолучним каменим мостом са самосталним нивоом на Балкану.

Споменик Револуције

Споменик Револуцији у Ивањици представља изузетно вредно уметничко остварење изведено у стилу тада актуелног социјалистичког реализма. Смештена је у оквиру просторно културно-историјске целине од великог значаја Стара чаршија у Ивањици и један је од визуелних симбола града. Представља непокретно културно добро као споменик културе од великог значаја.

На споменику техником мозаика, величине 5 x 2,4 m, представљена је скупина револуционара у јуришу и уједно је највећи мозаик на отвореном простору код нас. Аутор овог остварења био је угледни југословенски сликар Ђорђе Андрејевић Кун, коме су у изради споменика помогали његови млади сарадници, а касније афирмисани југословенски уметници, Нада Худе, Милош Гвозденовић и Љуба Лах о чему постоји запис на плочи смештеној на северној страни споменика. Отворен је 1957. године.

Споменик револуције у облику је обрнутог трапеза, благо полукружно закривљеног. Налази се на равном постаменту начињеном од плоча белог мермера. Са предње стране, мозаичка представа, урађена од ситних глашираних керамичких плочица. На бочним странама постављене су мермерне жардињере. Сама композиција не садржи текстуални епитаф, већ се у подножју мозаичке монументалне композиције налази натпис: 1941-1945.

Овај војни меморијал у потпуности је обновљен 2008. године у складу са пројектом стручњака Завода за заштиту споменика културе из Краљева.

Споменик Ђенералу Драгољубу Дражи Михајловићу

Налази се у центру града, подигнут је априла 2003. године у знак пажње легендарном вођи Равногорског покрета у II светском рату (Ђенералу и команданту југословенске Краљевске војске у отаџбини). Поред споменика се налази дом (Чичин дом) са идејом да прерасте у Равногорску библиотеку и музеј Равногорског покрета. Плато око споменика је уређен и заједно са кафеом Де Гол, једно пријатано место за одмор и предах. Споменик изазива велико интересовање туриста који посећују Ивањицу.

Римски Мост

У селу Куманица на 16-том km југозападно од Ивањиће у правцу према планини Голија у близини старе запуштене воденице—поточаре, налази се стари камени мост преко реке Моравице. Река Моравица је у ствари Западна Морава у свом горњем току кроз Ивањицу и више према Голији и настаје од два извора који извиру, један испод Јанковог камена, а други испод Голије „Пашина чесма“ и оба од села Јасеновица праве Голијску реку која тече све до близине „Римског моста“ одакле се даље зове Моравица. У Моравицу се уливају мање реке као и Ношница у селу Међуречје. Стари мост преко горњег тока реке, налази се на старом, запуштеном путу проходном искључиво за пешаке и товарне коње, који је из Ивањиће, преко Међуречја, водио преко села Братљева, за Санџак (Сјеницу). Испред и иза моста, траса овог старог пута, оштром кривинама и великим успонима, пење се на обале Моравице. Уско корито планинске реке Моравице премошћено је једним сводом полукружног облика, који се својим опорцима, упорњацима, преко не баш изражених обалних стубова ослања на стеновите обале реке. Обале реке Моравице су углавном од глинених шкриљаца, тамних по својим површинама шкриљавости, који су једним делом употребљени у конструкцији моста. Мањи део чeonог зида, уз чела сводова, озидан је крупним ломљеним каменом, добро изчвијаним уз чело свода. Местимично има неправилних комада облутака. Остали, много већи део, конструисан је од плочасто ломљеног камена, од крупних плочастих комада шкриљасте стене које има практично у неограниченим количинама у околини. Због различитих материјала, предпоставља се да је мост направљен у више периода.

На узводној страни моста, на десном обалном стубу, постоје остаци неправилно изведеног кљуна, остаци неке врсте заштитног зида, који је имао задатак да велике воде Моравице усмери испод свода и на тај начин заштити вертикални крилни зид моста. Сличан овоме, али скоро непримениљив остатак постоји и код левог опорца узводно. Опорци свода заједно са паралелним крилним зидовима чине обалне стубове моста.

Ширина моста је 2,40 m и то је истовремено и ширина коловоза. Чукупна дужина моста (са стубовима) је око 14 m, величина лучног отвора је 6,72 m, а висина око 4 m...

... Данас овај мост користе само пешаци, а око њега се гранају бродски путићи од којих један води за село Јерчеге.

Немогуће је утврдити ко је и када подигао овај мост у селу Куманици. Али је несумњиво то вешто творена и лепа грађевина, необилно витких и складних линија. Припада типу лепших турских мостова. Отвор овог моста сличан је једином очуваном отвору на мосту преко реке Увац. Судећи по његовој техници, он би могао бити грађен у исто време као и мостови у Призрену, што значи у XV веку. У традицији овог краја мост постоји под називом „Римски мост”, премда у њему нема ничег римског. Опет, с обзиром на стари пут, који је најкраћа спона Санџака и Србије, могуће је да у народу живи памћење на остатке неког пута из римског времена, па је предпоставити да је на овом истом месту био и мост.

Овим мостом су према Санџаку и даље ишли трговачки каравани. У средини у којој постоји мост је као грађевина ненаметљив. Утисак који пружа веома је пријатан. Он представља освежење у овом скоро ненестањеном крају. Са свих страна окружен је зеленилом, које га просто стапа са природом, тако да не делује као наметнута грађевина, саставни је део пејзажа.

Крајпуташи

Пре много година сеоски клесари у западној Србији су у меки камен пешчар урезивали ликове војника који су умрли тамо нереде на боиштима боривши се за Србију у Првом и Другом српском устанку, као и у Првом светском рату, а најближи су онда то постављали крај путева. Пешчар није камен за сва времена, али је ипак камен. Захваљујући томе и данас се са дужним поштовањем обилазе ти надгробни споменици. У крају око Ивањице има их око 540. Када се од кружног тока тог града крене путем ка Јавору на четири километара одатле налази се село Рокци са Палибачким гробљем. Ако се од гробља настави путем још километар са леве стране се налази на путоказ који показује правац ка крајпуташима. Када се ту скрене лево, после неколико стотина метара са леве стране може се видети некрополе са 32 споменика.

Са предње стране споменика уклесан је лик војника са пушком или сабљом, понеким орденом, војничком чутуром... Са задње стране уклесан је епитаф и понеки податак о погинулом који је на понеком споменику уклесан и са стране. Специфичност ивањичких крајпуташа је то што један споменик може бити посвећен двојици, па чак и тројици погинулих бораца. Подизали су их родитељи, браћа и сестре за помен најближима који су отишли у бој, а нису се вратили. Сви написи садрже чињеницу да је војник остао на бранику домовине, да му кости леже тамо нереде, пригодне речи хвале или захвалнице... По правилу ови споменици, који су подигнути са жељом да вођени не буду у заборав, висине су између метар и метар и по, једноставног су облика, правоугаоног пресека... У народу су познати и под називом „камене књиге”. Обичај клесања крајпуташа је ишчезао, али неки који су направљени и данас стоје да се никада не забораве јунаци и страдања српског народа.

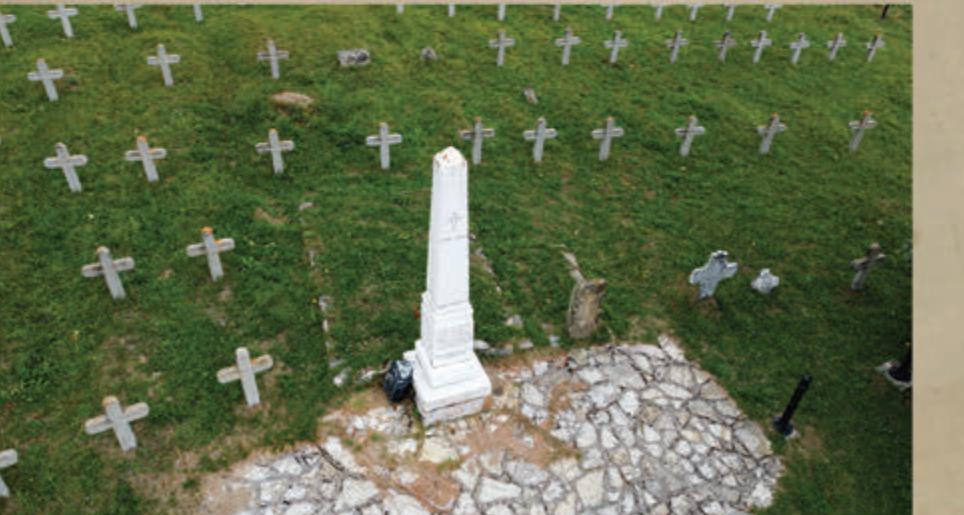

Споменик мајору М. Илићу

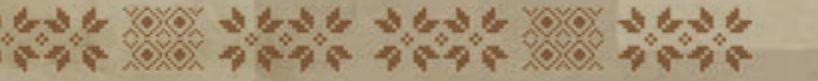
У првом ослободилачком (Јаворском) рату 1876. године српска војска није имала много успеха. Поразна је била Калиногачка битка 24. јуна 1876. године. У другим биткама вођеним у августу српска војска успела је да заустави турска напредовања. У тим борбама посебно се истакао мајор Михаило Илић који је предводио Моравичане, и славно погинуо 24. августа 1876. године. О том догађају говори споменик мајору М. Илићу подигнут 1907. године. Удаљен је од Ивањице 36 km и налази се на Јавору, на броду изнад бивше царинарнице, на месту где је била граница са турском царевином. У околини споменика се налазе хумке које представљају почивалиште изгинулих јунаци из Јаворског рата.

Моравички крај спада у крајеве са дosta и са посебно занимљивим, ретким и необичним надгробним споменицима и крајпуташима. Са ових споменика и крајпуташа запажа се богатство језичког казивања, а посебну пажњу изазивају епитафи са разним духовитим или тужним изрекама и стиховима.

ВЕРСКИ ТУРИЗАМ
ИВАЊИЧКОГ КРАЈА

Црква Св. Цара Константина и Царице Јелене

Налази се у центру Ивањице. Подигнута је 1836-1838. године, три године после формирања варошице. Једини је објекат из тог доба у Ивањици. Преживела је два пожара у којима је изгорела читава варош. Живописана је 1862. године и живопис је у целини очуван. Живописао је сликар Димитрије Посниковић. Посећеност ове цркве је значајна, како од стране туриста, тако и од становника Ивањице. Данас се у просторијама Парохијског дома одржава настава из веронауке за све заинтересоване.

Црква у Рашчићима

Налази се на улазу у Хаџи-Проданову пећину, 7 km удаљена од Ивањице на путу ка Гучи. Црква је посвећена Св. Архангелу Гаврилу, подигнута је 1813. године.

Палибачки гроб - Црква Лазарица

Црква Лазарица – налази се на брду изнад Ивањице на 780 m надморске висине, 4 km од града. Према предању на овом месту је сахрањен Бошко Југовић. "Пре 40-50 година кажу да је дошао од некуда у Стари Влах један човек који је нашао један гробни камен и развалине од цркве у планини више Ивањице и казао људима: – Ово је гроб Бошко Југовића. Рањен, вели, на Косову, дошао је овде и ту умро, па му је ова црква била подигнута за душу". Ту је године 1911. Благоје Луковић, грађевинар из Ивањице, подигао црвицу и засадио девет храстова који симболизују девет Југовића. Приликом копања темеља нађен је један калпак тежак 4 kg.

Црква у Куманици

Ова црква је посвећена Св. Пророку Илији. Подигнута је 1929. године, да би поново била обновљена 1995. године. Налази се на путу ка Голији.

Црква у
Рушчићима

Градина

Градина (Радаљево - Трешњевица) је средњовековна тврђава непознатог првобитног имена и налази се на граници општина Ивањица и Ариље.

Основа града је неправилног облика 28 x 93 м и подељена је бедимима на Доњи и Горњи град. На горњем граду налази се црквица, на висини од 653 м. Археолошким истраживањима су идентификована четири културна хоризонта локалитета.

- Најстарији хоризонт припада праисторијској епохи и прелазу из бронзаног у гвоздено доба (1000 - 800 п.н.е.).
- Следећи хоризонт припада периоду ране византије, односно 6. веку.
- Период средњовековне епохе припада од 9. до 11/12. века, када утврђење постаје седиште српске жупе Моравице.
- Најмлађи хоризонт припада позној средњовековној епохи - друга половина 14. века и прате га архитектонски налази, обнова и доградња.

Од тврђаве на југу је почињала нахија Моравица и граница између Смедеревског и Босанског санџака, а у једном периоду граница српске и турске државе.

Црква на Градини се налази на стени висине 653 метра и граници општина Ивањица и Ариље. Посвећена је Св. Илији. По предању, донеле су је виле из радаљевског поља Панађур на Градину. Подигнута је на темељима римске стражарске куле.

У неким изворима она се назива "Хајдучка црква" јер је у доба борби за ослобођење од турског ропства била сигурно склониште, а калуђери - њихови јатаци, не ретко и борци. До Првог светског рата црквица на Градини је била место сусрета начелника и народа три среза: моравичког, ариљског и драгачевског. Обновљена је 1811. а последњи пут 2017. године.

Црква у Миланџи

Црква је посвећена Св. Сави првом српском архиепископу. Подигнута је 1885. године, а иначе је задужбина владике Јоаникија Нешковића који је рођен у Миланџи.

Манастир Клисуре

До почетка 19. века звао се "Добрача" по неком добром човеку који га је сазидао, а по благослову Св. Саве који се некад огмарао у њему. Више пута је рушен и спаљиван, и уважију помоћ обнављан. Има цркву Св. Арх. Гаврила која потиче са краја 12. или почетка 13. века и новију цркву - Зимску капелу из 1970. године. Овај женски манастир налази се на 15 km од Ивањице ка Ариљу. Литургије се служе недељом и празницима у 8 часова.

Црква у Брезови "Бела"

Налази се 5 km од села Катићи. Црква је посвећена Св. оцу Николају. Обновљена је 2018. године.

Манастир Приворица

Настало почетком 13. века, саградио га је слуга који је радио "при двору" код Немањића, зато је и "При-дворица". Некада је био женски манастир, затим вековима помесна црква, да би од 2007. године поново постао манастир, али мушки. Својим стилом јако подсећа на Студеницу. Налази се из Ивањице ка Студеници на 28. километру. Један од ретких манастира који има свој грб.

Црква у Брезови
“Бела”

Манастир Ковиље

На 29 километара од Ивањице, у селу Ковиље, налази се овој манастир посвећен Светим Архангелима изграђен у стенама поред саме реке.

Старија црква посвећена Светим Архангелима из 12. века, налази се у пећини, а новија - већа која потиче из 16. века, посвећена је Св. Николи. Обе се налазе под истим кровом. Некада је манастир био духовни и образовни центар овог краја.

Црква у Косовици

Црква се налази у селу Косовица недалеко од Ивањице. Црква првобитно датира из средњег века, а сматра се да је данашња грађевина подигнута у 19. веку на темељу старе цркве.

Предање каже да је првобитна грађевина подигнута после Косовског боја.

После Косовског боја борци на челу са Бошком Југовићем су се враћали врховима планине да не би ишли Ибарском долином због турских заседа, једно од места где су имали свој логор је место Косовица које је по њима и добило име. По легенди Бошко Југовић рањен у боју на Косову је ту и преминуо. На том месту је касније и саграђена црква која и дан данас стоји. Сахрањен је по легенди на Палибрчком гробу, где је на месту где је сахрањен саграђена црква „Лазарица“.

